

Zgodovinske drobtinice.

Usmiljena Slovenka.

Leta 563 po Kristusovem rojstvu so od Majotide in Ponta na Dunaj privihrali divji Obiri.*) Tam so si napravili devet velikih taborov, ktere so obdali z pregradami in prekopi. Dvesto petdeset let so sedaj silni Obiri nadlegovali sosednje dežele. Strah je objel vsakega, kateri je le ime Obira čul. Bili pa so Obiri velike rasti, zato je ime skoro obveljalo za poznamlovanje velikana. Še dandanašnji se silna gora na Koroškem veli Obir. Posebno so dosti od Obirov imeli terpeti sosednji Slovenci.

Obiri pa niso bili samo velike rasti in pogumni, ampak tudi neusmiljeni in grozovitni. Ako se je hotel Obir kamo peljati, ni napregel konja ali bika, ampak tri, četiri ali pet slovenskih žen. Te sirotice so mogle kola vleči.

Leta 570 — 590 so Obiri začeli pobojevati Longobarde. Longobardi so leta 568 iz Panonije odšli v Italijo. Hudo so razsajali trinogi med Longobardi, in marsikteri junak je bil vjet, in v sužnost gnan obirsko. V oni dobi je bila med mnogimi drugimi vjetimi tudi peterica mladih dečkov iz plemenite rodbine Leupihisčanov. Dolgo let so ti mladi Longobardi nevoljo sužtva mogli preterpeti, in ko so v možko dobo stopili, je samo enemu sreča poslužila, da je sužtvu ušel. Bilo mu je ime Leupihis.

Zapomnil si je ko mlad človek, da v Italiji njegov rod slobodno in slavno živi. K njemu priti je bila tedaj mladenca vsakdanja vroča želja in goreča molitev.

Kadar je po neskončnih štepah panonskih opravljal opravila sužanstva, in ni drugega vidil, kakor nad seboj milo nebo: tedaj je mislil na rajske verte svoje domovine, in kadar je zagledal divje tabore obirskega Kagana, mu z vso močjo pred dušo stopijo krasne veličanske palače longobardskega kralja.

Nekega dne mu obvelja, se skriti v bližnji gošči in svojemu gospodarju uiti. Vzel je lok in tul in malo živeža; noč in dan gazi po gostih dobrih nevedši kodi in kamo.

Kar sreča volka, in glej! divja žival mu služi za voditelja in spremljevalca.

Več dni sta hodila naša potnika po logih in gorah; sedaj Leupihisu zmanjka kruha. S praznim želodcem potuje dalje, ali ker glad ga presili, napne lok in hoče volka ustreliti, da se z njegovim mesom prerediti.

Ali volk se umakne strelu in zgine pred očmi Leupihisovimi. Leupihis sedaj ne vé, kam bi se obrnil; glad mu vzame sledojo moč in ga skruši na zemljo. Opešan vès zaspí, in glej! v sanji vidi možá, kateri mu reče: „Vstani spajač! in potuj proti oni strani, proti kateri so tvoje noge obrnjene, ker tam je Italija, kamor priti želiš.“

Hitro vstane Leupihis, potuje proti oni strani in pride do krajev, v katerih so ljudi stanovali.

Živeli pa so v teh krajih Slovenci. Starovična ženka zagleda našega potnika, in hitro zapazi, da je begún in da je lakoten. Usmili se ga, skrije ga v svojem hramu, daja mu na skrivnem pomalem hrane, da bi naglo nasíten svojega življenja ne zgubil. Ko je popolnoma moč zadobil in že bil prikladen za daljno potovanje, mu je dala živeža na pot in pokazala mu pot na Italijansko.

V malo dneh pride v Italijo, in najde hram, v katerem je bil rojen. Bil pa je hram že vès s ternjem zaraščen. Poseka ga in na visokem jesenu obesí svoj tul. Prijatli so mu pomagali hram popraviti. Vzel si je potem pridno ženko, in je rodil Arihisa, Arihis pa Varnefrita, Varnefrit pa z svojo ženo Teudelindo Pavla, kateri je pozneje dobil ime Diakon, leta 730 v današnjem Čividatu. Pavla Diakona pozná vsak izobražen človek. Bil je eden naručenejših mož osmega stoletja, ktere ga je v veliki

časti imel mogočni cesar Karl s priimkom Veliki, strah in premagavec Slovincov.

Pisal je med mnogimi drugimi: „Zgodbo Longobardov“ in v 38. odseku četrte knjige sam popisuje od mene tukaj priobčeno povestico.

Umerl je 13. aprila 787 v kloštru monte Kasinskem, ktere ga slaven ud je slednjič bil.

V svoji knjigi omenuje večkrat Slovincov, med drugimi tudi s hvaležnim sercom, da je usmiljena gostojubna Slovenka njegovemu prededu rešila življenje. Slava slavni ženi slovenski!

Davorin Terstenjak.

Pisma o Slovincih in Slovenkah.

II.

Preljubi moj!

Nemški potopisci so večkrat že grajali nesnažnost Slovincov. Jaz Te hočem danes peljati v kraj, kjer stolujete snažnost in čistost. Od dereče Drave, ako začneš pri Ptuji prek do Mure, najdeš gričast in goričast svet. Griči so večidel pokriti s sladkimi tersmi. Vmes tudi nahajaš zelene gaje in rodovitne dolinice. Celi kraj se res po pravici veli „slovenski raj.“ Ljudi mu tudi pravijo: mali Stajer. Prebivavci se velijo Pešničarji in Šavničarji, po rekah, ktere tečete skoz ta kraj.

Poleti jih vidiš oblečene v bele platnene berguše, in čez nje visí snažna srakica ali robača. Berguše, ako besedo v nemški jezik prestaviš: „Schenkelkleid“, pomenijo oblačila „okoli beder.“

Današnje stoletje je stoletje jezikoslovstva; privoli tedaj, ker vse jezikosluje, tudi meni to veselje.

V nemškem jeziku, to je, staro-visoko-nemškem, pomeni bruch, lumbare, femoralia, v anglosaksonskem: brôk. Stari Vlasi so to oblačilo imenovali: Craccae. Brouch, brôk, toraj pomeni bedro, Medjimurci še pravijo berge, in mislijo na bedra; beseda je toraj obče blago indogermanskih jezikov, kakor mediški kantiis, in slovenski kontušek, in berguše, bergeše so ravno tako dobro slovenske, kakor braccæ vlaške. — Kaj pa pomeni srakica? Pojdi od Šavnice do škotskih planin, dalje v zemljo, kjer najboljše lešnjiki rastejo, v staro Škandinavijo. Tam bodeš najšel: sarch, sekr, toga, tunika, indusium. Dalje obiši še stare severne Friese in Este, tam ti bojo povedali, da serk, sârk pomeni Hemd, robačo (srajco). Ker stari Šavničarji in Tešničarji gotovo niso nagi hodili, ali pa v Škandinavijo in na Škotske planine po srakice; je tedaj ta beseda sopet obče blago indogermanskih narodov in ne dokazuje, da bi Šavničarji in Pesničarji bili potomki Škotov in Škandinavcov, kakor halužki kontušek ne pterjuje, da bi Halužani bili potomki mediških Sarmatov.

Vendar Tebi ni mar za takošne učene reči; Ti se rad smejaš, zato Te nečem z etimologijami nadlegovati.

Smejaj se tedaj! Šavničarji imajo prekratke robače, Pesničarji pa predolge srakice. „Medium tenere beati“ — in glej! ravno prave dolgosti jih nosijo dravski Poljanci. To so edini Slovenci na Štajerskem, kateri še nosijo narodno obleko, akoravno tudi med njimi že najdeš kozje repce, katerim so „pantalune“ ljubše, kakor poštene berguše. Takšni „kozji repci“ pa tudi radi sadokajo. Jeli si že čul kadaj slovensko besedo sadokati? Gotovo ne. Vendar jo poznajo slovenski Šavničarji. „Krava sadoka“, „konj pa rita.“ Sedaj veš, kaj sadokati pomeni.

Ti sadokači grejo včasih v bližnje mesta, in tam rudeče in žolte krogle potakajo po zelenih mizah, domá pa se jočejo jaslice in korita. Da bi jih odnesel črni mav! Pa že spet nova beseda? Kaj je mav? Mav je po narodnih povestih ne keršena duša, ktera se v črnega tiča spremeni. Rusini poznajo hude duhe mavke. Lehko je sorodna z nemškim Möwe.

*) Obiri = Avari.

Ali obljubil sem ti od snažnosti Šavničarjev in Pesničarjev pisati, kamor me je pa bes odnesel? No, čakaj malo!

Po višinah goriškega sveta med Muro in Dravo stoji hram na hramu, koča na koči. Čez celi svet vladajo v jeseni glasni klopotci. Vsaki ima drug glas, eden kostanjev, drug bukov. Nad klopotci pa se smeja modro nebo in pod klopotci zelene trate. Pod modrim nebom lečejo pisane srake in požrešni vrabci, kateri se ne bojijo klopotcev; na zelenih tratah pa skače vesela čredica, oče plemenitaš na sredi, in babica jalovica nar bolj zadej. Za njimi pa kobaca mali čeh, kakor Pesničarji pastirja imenujejo, piskajočega v javorovo žveglico ali v orglice glasne, ktere imajo cévi iz terstja. Zale deklinice popevajo mične pesmice, ktere med narodom se rodijo, čeravno ne veš iz ktereга koša. Pesniki se ne podpisujejo, kakor naši jahači pegazovi, in nihče ne vé zložitelja pesmi in napeva.

Pesmi so včasih prav satiriške (zabavljive). Letos sem eno takšno čul od male deklinice regetati:

Burdežev mlin se v en kraj derži,
Ker se mu že dolgo grom pretí,
Halek ide dol po vratah,
Na ramah nese debeli peh;
Če ne bo mlel, pa bode phal,
Da le bo babam rajtengo dal.

Pamanek mali se je šegaril čez nekakošnega mlinarja v sosiski; al kdo je pesmico složil, nisem mogel zvediti.

Druge so prav zaljubljene, in poltenost je skrita pod lepo sliko, na primer:

Čel'ce so zletele
Bariki na krilo,
Kdor je bo ogrebal? —
Juri Motovilo.

Koliko še pesniškega zaklada tiči v narodu! Da bi iz tega slovenski pesniki jemali, z veliko večim vspehom bi se obdelovalo polje slovenskega pesništva, kakor pa da posnemajo nemške in francozke „Weltschmerzler“ ali pa pesniške razsajavce, katerim na svetu nič ni po volji.

Posebno se tukajšni svet smé imenovati domovina slovenskih pesem. Tudi v napevih vlada bister skok, ne pa leni vlak Pohorcov. Vés svet je tukaj pesnišk in pesmice posluša: zelena lipa pesmice čbelic, sladko tersovje pesmice širičkov, gosto germovje pesmice slavičev; tako tudi prebivavci teh krajev so pesniške nature; v govoru se versti slika na sliko, in celó hod njihov je ritmišk.

Vendar, da zavidnosti ne izbudim drugih Slovincov, posebno kranjskih, ker že v starih pismih najdem: „Die Krainer und Steyrer sollen haben ain Verstand“, jih nočem več danes hvaliti. Tak ali srečno! Tvoj Vitomar.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Postojne 1. dec. — m. — Že dolgo niste nič dobili iz našega kraja; nate tukaj pešico novic! Že leta 1855 je bilo v Postojni 12 sodov vipavskega vina zapečatenih, ker vino ni samo že zavrelo, temuč se tudi že v gnjijenje preverglo. To je dalo pravdo zavoljo plačila. Do novembra 1857, — cele dve leti! — je ležalo zapečateno vino v plesnivem pokoji v hramu, kamor vés čas nihče ni stopil. Mesca novembra je bila dražba za vino. Preséže mojo moč, popisati le, kakošna je bila zamašena posoda po dvelétnem počivanji v tamni ječi. Učeni bi bili gotovo z novimi plemeni plesnobe in gób kemijo obogatili; tako je bila posoda poraščena. Tù in tam je molil kak razpočen obroč izmed sodov. Vse je cvetelo in barve spreminjalo; zdaj je prišel čas dražbe, in po 3 kr. se je točil bokal — kakor se je reklo — za jesih! Vidite, da je mogoče tudi iz takega vina jesih delati, ktero je prestopilo že zavrelico! Tako daleč smo jo dognali v Postojni, tudi

brez kemije. Kdo, kje in kako bo iz te brozge jesih delal, Bog sam vé; al to mi ne gré v glavo, da se je moglo sprideno vino cele dve leti do zadnjega spridevati, preden se smé prodati! — Še eno imam. V peči nekega hlapona (lokomotiva) je imel kurjavec cév popravljati, ktera je vodo pušala. V tem je prišlo mnogo ljudi, mašino ogledovat in premišljevat, od kod in kako pride neznana moč, ki tako silno hitro vozove po železnici góui. Kar naenkrat pokuka kurjavec vés čern iz peči. Ga viditi, ostermé vsi in peté poberó kar so najhitreje mogli, in še zdaj se ne dá nihče preveriti, da ni bil živi hudič sam, ki je pokukal, ampak kurjavec — človek! — Te dni bodo imeli naši lovci dobre dni; šli bodo nad medvede in volkove. Da bodo marsiktero kosmato uganili, je gotovo in tudi jez Vam jo bom brez odloga poslal. — Še druga. Dokler so po naši veliki cesti blago vozili, dostikrat zavoljo vozov nismo mogli ne naprej ne nazaj. Zdaj ni več toliko vožnje, zato so pa ceste nasuli tako na debelo in široko, kakor da naj bi terpela do sodnega dne. Ali se je mordato storilo, da bi cestarji ne pozabili kladvo nad cestnim kamnjem sukati, ali pa zato, da bodo kolarji s popravljanjem naših vozov več si zaslužili? — Namenil sem se tudi, zastran letošnjih postojnskih prést kaj pisati; poslal Vam jih bom raji pred pokusiti, da bi kdo po prezgodnji hvali skomine ne dobil. Mačka v canji prodajati ni dobro.

Novičar iz raznih krajev.

Slavno ministerstvo notranjih zadev je ustanovilo, da, če kdo deset let v kakem kraju prebiva in ima dostojno narejene pòselske bukvice, mu še to ne dá pravice, k tisti sosiski pristajati, ker imajo poselske bukvice le veljavnost domovince ali domovinskega lista, in veljá pravilo, da zavoljo veljavnega potnega ali domovinskega lista desetletno prebivanje še ne utemeljuje pristojnosti. — Omenjeno sl. ministerstvo je z razpisom od 7. oktobra t. l. razglasilo, kako je ljudi pokopovati, kateri sami sebe umoré. — Ko je znana nesreča mogunško mesto zadela, je bila komisija odbrana, storjeno škodo prevdariti. Po pozvedbah te komisije je cele škode 1 milij. gl. Škoda zvezne terdnjave ni urajtana. — Tudi francozka armada bo obširneje zmanjšana, ker bo šesti škadron vsih konjiških regimentov razpušen, razun regimentov garde. — „Čas“ piše iz Pariza: Ko je pred dvema leti slavni poljski pésnik Mickievič umerl, so začeli za njegove sirote dnarjev naberati, katerih se je 140 tavžent fronkov nabralo. Zdaj je naberanje končano in razdelili bodo dnarje med otroke rajnega tako, da bo vsaka dveh hčerí 37,500 frankov dobila, vsak štirih sinov bo pa prejel 18,750 frankov. — Davk od psov v Parizu je dal v letu 1857 tristo tavžent frankov (frank po 24 kr.) Ta davk je zmanjšal število psov v Parizu in okolici za 11 tavžent. — Iz Moldove in Valahije zvemo po časnikarjih, da je francozka vlada nasvetovala turški, divana razpustiti. Nekaj resnice mora v tem biti, ker naj-novejše poročila po telegrafu naznanjajo, da so se zadevne vlade zastran podonavskih knežij zedinile. Pred še se je francozki poslanec v Carigradu z Rešid pašem sprijaznil, kar so tudi poslanci posneli, ki so bili na njegovi strani. — Kitajski cesar tirja od Rusov več dežel nazaj, ktere so ti posedli. Nesejo mu jih že Rusi na barkah, ktere se bodo z angleškimi in francozkimi zedinile — o gorje Kitajcom. — Iz Lizabona naznanja nek francozk časnik (20. nov.): Bolezen je še vedno huha, kakor je bila. Zavoljo nje je sčasoma vse občenje potihnilo in nehala kupčija; zato ni bilo stiske v dnarjih tako zló čutiti, kakor drugod. 7. dan novembra je bil odločen za državni zbor, pa tako malo zbornikov se je sošlo, da so ga mogli odložiti do 7. decembra. Od malega Šmarna do 17. novembra je mačuh 10556 ljudi prijel, katerih je umerlo 3550. Šte-